

SAKRALINĖS ARCHITEKTŪROS KLASIFIKAVIMO LINK

Rimantas Buivydas, Jūratė Jurevičienė

*Architektūros pagrindų ir teorijos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Trakų g. 1/26, LT-01132 Vilnius, Lietuva. El. paštas archpit@ar.vtu.lt*

Įteikta 2006-06-29

Santrauka. Apibendrintas 2005 m. atlikto Lietuvos paribio su Baltarusija ir Lenkija regiono sakralinės architektūros mokslo tiriamasis darbas, apibūdinta jo metodika, pasiekti rezultatai ir planuojamų šio objekto tyrimų gairės. Vykdamas šį tyrimų etapą paramą suteikė Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas.

Nustatyti pasirinkto regiono architektūrinio vertinimo kriterijai ir parengta svarbiausių jo sakralinių statinių skaitmeninė duomenų bazė. Taikant naują klasifikavimo sistemą siekta atskleisti Pietryčių Lietuvos paribio regiono sakralinių statinių architektūros bruožus, konfesinių statybos tradicijų sąveiką, profesionaliosios stilinės architektūros poveikį vietos statybos tradicijai, objektų teritorinės sklaidos ypatumus.

Įvertinta 106 atrinktų objektų erdvinė tūrinė kompozicija, medžiaginė sandara, architektūrinės estetikos ypatumai, sąveika su aplinka, erdvinis ryšys su kitais sakraliniais objektais, architektūros simbolizmas ir autentiškumas. Tyrimo rezultatai gali būti taikomi nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugoje, rengiant teritorijos planavimo kultūros paveldo objektų tvarkybos projektus.

Prasminiai žodžiai: sakralinės architektūros klasifikavimas, Pietryčių Lietuva, konfesijų sąveika, kultūrinė vertė.

1. Įvadas

Pietryčių Lietuvos paribio regiono sakralinės architektūros tyrimas vykdytas kaip planuojamo tęstinio mokslinio darbo, kurio tikslas – atskleisti įvairių sakralinės architektūros tradicijų sąveiką ir regioninius ypatumus, pirmasis etapas. Nagrinėta teritorija apėmė ne tik pasienio rajonus: Vilniaus, Šalčininkų, Varėnos, Druskininkų, Lazdijų bei Kalvarijos savivaldybę, bet ir Pietryčių Lietuvos istoriniam etnokultūriniam regionui priklausančius Trakų ir Alytaus rajonus.

Sukauptų duomenų analizė leido apibūdinti nagrinėto regiono sakralinio architektūros paveldo būklę, ryškiausius kultūrinės vertės požymius, esmines jų apsaugos problemas. Kitame tyrimų etape planuota darbą tęsti kartu su Lenkijos ir Baltarusijos tyrėjais. Parengtą tyrimų metodą siūloma taikyti šių šalių paribio su Lietuva regionų sakralinės architektūros analizei. Apibendrinus trijų kaimyninių šalių paribio regionų tyrimų duomenis būtų galima tiksliau lokalizuoti bendro istorinio kultūrinio regiono ribas, identifikuoti bendras paveldosaugos problemas ir ieškoti efektyvesnių būdų joms spręsti.

Atsižvelgiant į planuotą nagrinėti teritorijos dydį, joje esančių sakralinių statinių gausą bei įvairovę, siekta parengti lankstų, objektyvų ir informatyvų metodą, leidžiantį pasirinktu aspektu klasifikuoti ir atrinkti svar-

biausius objektus, analizuoti jų istorinius ir architektūrinius duomenis, nustatyti reikšmingiausias ypatybes ir parengti teritorinius jų žemėlapius. Tyrimų metodas tinkamas taikyti tiek kitų arealų sakralinės architektūros tradicijos tyrimams, tiek detaliam pavienių sakralinės architektūros objektų analizei.

Darbe remtasi su tyrimo problematika susijusia Lietuvos ir užsienio autorių publikuota istorinių ir kultūrinių tyrimų medžiaga. Svarbūs istorinių duomenų šaltiniai yra žinynas „Lietuvos katalikų bažnyčios“ [1], Pietryčių ir Pietų Lietuvos urbanistikos paveldą analizuojančios Algimanto Miškinio knygos [2], „Kultūros paminklų enciklopedija. Rytų Lietuva“ [3], Algės Jankevičienės atlikti medinės sakralinės architektūros tyrimai [4], Broniaus Kviklio istorinės apybraižos [5]. Metodikos aspektu remtasi Jurgio Bučo [6] kultūrinio kraštovaizdžio vertinimo nuostatomis, Jono Glemžos publikacijose pateikiamomis kultūros paveldo objektų kompleksiskumo ir autentiškumo raiškos išvalgomis. Darbo metodika atitinka Lietuvos nacionalinių ir Lietuvos ratifikuotų tarptautinių kultūros paveldo apsaugos teisės aktų nuostatas [7, 8], taip pat Lietuvos kultūros paveldo centro nekilnojamojo kultūros paveldo objektų vertinimo rekomendacijas.

Dauguma sakralinės paskirties statinių Pietryčių Lietuvoje yra išskirtinai svarbūs kultūrinės vertės ir visuomeninės reikšmės požiūriais. Jie dominuoja istoriniame kraštovaizdyje ir atlieka ypatingą vaidmenį vietos bendruomenių gyvenime. Sakraliniai statiniai, vietos, kompleksai ir vietovės yra laikomi vienu iš dabartinės Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos objektų tipų [9, str. 3.12]. Nepaisant teisinių galimybių suteikti sakralinio paveldo objektams valstybės globą, dauguma šios paskirties statinių ir vietų nėra saugomos nei valstybės, nei vietos savivaldos institucijų. Į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą tėra įtraukti didžiausia architektūrine verte išsiskiriantys nekilnojamojo sakralinio paveldo objektai. Į jį įtrauktas tik vienas sakralinių statinių kompleksas tokio paveldo gausa išsiskiriančiame Šalčininkų rajone, septynios pavienės bažnyčios ir koplyčios Varėnos rajone ir nėra įtrauktas nė vienas sakralinis statinys Lazdijų rajone.

Šiame straipsnyje apsiribojame mūsų parengtoje studijoje suformuotų ir naudotų devynių klasifikatorių pristatymu bei tyrimo rezultatų apibendrinimų pateikimu.

2. Klasifikatoriai

2.1. Konfesinė priklausomybė

Nagrinėtoje teritorijoje keli šimtmečius kaimynystėje gyveno įvairios religinės bendruomenės. Šiame darbe buvo analizuoti statiniai, priklausę ar iki šiol priklausantys katalikams, stačiatikiams, sentikiams, evangelikams liuteronams, totoriams, žydams ir karaimams.

Nustatyta, kad daugelyje gyvenviečių skirtingų konfesijų sakraliniai statiniai buvo statomi netoliese. Tačiau jų architektūrinėje sandaroje ir vietos erdvinėje kompozicijoje pasireiškė kultūrinių religinių tradicijų savitumas. Istorinių laikotarpių realijos skirtingai veikė atskirų bendruomenių sakralinių pastatų statybos galimybes, architektūrinę raišką ir sąveikos su aplinka pobūdį. Politinio šovinizmo idėjos, naudotos skatinti nacionalinei ir religinei priešpriešai, turėjo įtakos sakralinės statybos raidai. Tačiau daugumos sakralinių vietų erdvinis atvirumas ir jų kompozicinis ryšys yra nulemti ilgą laiką regiono istorinėje raidoje vyraavusios kultūrinės ir religinės tolerancijos. Šie veiksniai turėjo įtakos kiekybinėms charakteristikoms istorinėje sakralinės statybos raidoje. Tyrimas leido apibūdinti dabartinę sakralinių statinių sancaupos vietų sklaidą ir jų raidos tendencijas.

Konfesinės priklausomybės rodiklis padėjo atskleisti regiono sakralinio kultūrinio paveldo savitumą ir

susieti tyrimą su socialinės plėtros ir menotyros problematika.

2.2. Medžiaginė sandara

Statybai naudotų medžiagų tyrimas yra svarbus sakralinės architektūros tradicijų analizei. Pagrindinių statybos medžiagų, naudotų bažnyčių ir koplyčių laikinoms konstrukcijoms, pasirinkimas atspindi laikotarpio ir vietos tradicijų ar inovacijų vyravimą. Taip pat jis apibūdina istorinį ekonominį, socialinį ir kultūrinį kontekstą, bendruomenės galimybes bei statytojų profesinius gebėjimus.

Plytų mūras yra pagrindinė senųjų sakralinių statinių sienų konstrukcijų medžiaga. Keliems istorizmo laikotarpio statiniams naudotas skaldytų lauko akmenų mūras. Medinių pastatų yra išlikę nedaug, dauguma jų statyti XX a. pradžioje (1 pav.). Pavieniai statiniai yra mišrių mūrinių ir medinių konstrukcijų. Tendencija medines konstrukcijas keisti plytų mūru (taip pat apmūryti rąstų sienas) šiuo laikotarpiu pasireiškia perstatant ar atnaujinant sakralinius pastatus, kuriems nėra taikomi paveldosaugos reikalavimai.

1 pav. Rudaminos Šv. Marijos, Gerosios Patarėjos bažnyčia
Fig 1. Church of St Mary, Good Advisor, in Rudamina

2.3. Architektūros estetinės charakteristikos

Stiliaus ar vietos tradicijos raiška yra viena esminių sakralinės architektūros estetinių ypatumų. Šis rodiklis svarbus vertinant sakralinių pastatų architektūros kokybę ir profesinės įtakos sąveiką su vietos tradicija. Pagal estetinę architektūros raišką sakraliniai pastatai nagrinėtame regione buvo suskirstyti į keturias grupes: stilinės architektūros pastatai (baroko, klasicizmo, is-

torizmo, šiuolaikinės architektūros), mišrios stilistikos (eklektiniai) pastatai, tokie pastatai, kurių architektūroje žymi vietos statybos tradicijų įtaka, ir objektai, kurių architektūroje nėra akivaizdžių stiliaus ar tradicijos požymių.

Nustatyta, kad nagrinėto regiono architektūrai būdingas tiek stiliaus vientisumas, tiek įvairių stiliaus bruožų samplaika viename pastate. Dalis sakralinių pastatų nepasižymi stilinės architektūros ar vietos tradicijos bruožais, tačiau dauguma architektūros objektų išsiskiria stiliaus formų morfologine įvairove. Estetinių charakteristikų raidai įtakos turėjo ekonominės, socialinės ir kultūrinės realijos. Palankios istorinės aplinkybės leido kurti stilinės architektūros objektus, kurių seniausieji yra išlaikę pavienius gotikos, Renesanso bruožus, o dauguma yra neoklasicizmo ir neogotikos arba eklektinės architektūros stilistikos.

2.4. Kompleksiškumas

Kompleksiškumą Lietuvos paveldosaugos teisės aktai įvardija kaip vieną iš kultūrinės vertės požymių. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas nurodo, kad reikalavimo įrašyti į Registrą objektus, sukurtus ne mažiau kaip prieš 25 metus [9, str. 7.3], gali būti nepaisoma, jei objektas yra vertingo komplekso dalis. Saugomos kultūros vertybės statusas gali būti suteiktas naujai sukurtam statiniui, jei „jis išreiškia registruotų statinių erdvių kompozicinių ir estetinių tradicijų tęstinumą“ [9, str. 8.2]. Šiame darbe kompleksinio kriterijus buvo taikomas maldos namų pastato erdvinės sąveikos su kitais sakraliniais statiniais (varpinė, koplyčiomis, vienuolyno pastatu) aspektu.

Nustatyta, kad nagrinėtame regione kompleksinis yra būdingiausias katalikų konfesiniams objektams. Beveik pusė vertintų katalikų bažnyčių pastatų sudaro kompleksus su varpinėmis ir koplyčiomis (2 pav.), keli pastatai – ir su vienuolynų namais. Papildomi šių kompleksų elementai yra ir pavieniai antkapiai, kapinės šventoriuose ar šalia jų.

Stačiatikių cerkvės – tai dažniausiai pavieniai pastatai. Beveik visi jie kartu su varpinėmis sudaro vieningą integruotą struktūrą. Stačiatikių kapinės dažniausiai formuotos atokiau nuo maldos namų, paprastai – ant kalvos. Sentikių maldos namus, esančius nagrinėtame areale, taip pat sudaro pavieniai pastatai. Jie statyti aukštesnėje vietoje ir neatskirti nuo sodybų. Visos trys veikiančios Lietuvos totorių mečetės, esančios nagrinėtoje teritorijoje (Raižuose, Nemėžyje ir Keturiasdešimties Totorių kaime), yra kultūros paveldo objektai. Jos taip

2 pav. Nemenčinės Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčia ir Parčevskių koplyčia

Fig 2. Church of St Michael Archangel and Parczewski family chapel in Nemenčinė

pat yra kompleksų nesudarantys pastatai. Visos šios mečetės statytos kompoziciniu ir semantiniu aspektu išskirtinėje vietoje, jos yra supamos kapinių.

Nagrinėtame areale yra išlikę tik keli sinagogų pastatai. Jie yra buvę sakralinių kompleksų dominantėmis, tačiau autentiška jų aplinka jau yra sunaikinta. Tik trijų Kalvarijos pastatų ansamblis, kurį sudaro vasarinė (barokinė) ir žieminė (istorizmo stilistikos) sinagogos bei rabino namas, reprezentuoja buvusius vertingus regiono sakralinius judaizmo kompleksus. Analizuotoje teritorijoje yra išlikusios dvi karaimų kenesos (veikianti kenesa Trakuose ir buvusios kenesos pastatas Maluvėnuose). Abi jos yra pavieniai pastatai.

2.5. Konfesijų sąveika

Skirtingų konfesijų pastatų koegzistavimas bendroje erdvėje yra labai svarbus socialine ir kultūrine prasme. Šis rodiklis atskleidžia konfesijų sąveikos pobūdį ir jų teritorinės sklaidos dėsnumus. Jis gali būti naudojamas ir kitose tarpkultūrinių tyrimų plotmėse.

Gyvenvietės Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos pasienio regione – tai ilgalaikės skirtingų religinių bendruomenių sąveikos rezultatas. Daugumoje jų gausiausios išliko katalikų bendruomenės, kurias sudarė lietuvių, lenkų ir baltarusių tautybės gyventojai. Rusų tautybės gyventojai dažniausiai sudarė stačiatikių ir sentikių bendruomenes. Nuo XVIII a. vidurio sparčiai didėjo žydų bendruomenės, kurios Lietuvoje, skirtingai nei Lenkijoje ir Baltarusijoje, formavosi ne kaimo vietovėse, o miesteliuose ir miestuose [10].

Skirtingų religinių bendruomenių santykiai regiono istorinėje raidoje patyrė daugelį pokyčių. Pavyzdžiui, po 1863 m. sukilimo daug katalikų bažnyčių buvo paversta stačiatikių cerkvėmis, o tarpukario laikotarpiu dalį cerkvių perėmė katalikų vyskupijos, motyvuodamos tuo, kad cerkvės yra statytos ant katalikų bažnyčių pamatų ar kad yra priklausiusios unitams [11, p. 46]. Tačiau daugumoje nagrinėtų gyvenviečių sakraliniai objektai išlaikė tradicinius bruožus, aplinkos savitumą ir tapo visaverčiais bendros kultūrinės erdvės formantais.

2.6. Dominavimas aplinkoje

Sakralinio objekto vaidmuo aplinkoje atspindi religinių bendruomenių santykius įvairiais istoriniais laikotarpiais, susiklosčiusias galimybes išreikšti savo kultūrinį tapatumą. Pietryčių Lietuvos kraštovaizdžiui būdinga smulki erdvių sąskaida ir raiškus žemės paviršiaus reljefas sudarė palankias prielaidas sakralinių pastatų išskirtiniam vaidmeniui aplinkoje išreikšti. Antrojoje XX a. pusėje kalvotas arealo reljefas buvo nepalankus kolchozinei žemėnaudai kurti, todėl žymūs istorinio kraštovaizdžio arealai iki šiol išlaikė erdvių struktūros hierarchiškumą.

Katalikų bažnyčios dažniausiai statytos gyvenviečių erdvinėje kompozicinėje ašyje arba kaip elementas, siejantis dvarų sodybą su kaimų ir miestelių gyvenvietėmis. Iki šiol dauguma katalikų bažnyčių varpinių tebėra svarbiausios istorinio kraštovaizdžio vertikaliosios dominantės. Lokaliame erdvės struktūros lygmenyje senųjų kaimų gyvenviečių dominantės yra ir koplyčių statiniai.

Po 1963 m. sukilimo, siekiant sustiprinti stačiatikių cerkvių vaidmenį Lietuvos gyvenvietėse, jų statybai buvo parenkamos atviros iš toli apžvelgiamos vietos, dažniausiai esančios prie pagrindinių kelių.

Sinagogų statybai įvairiais istoriniais laikotarpiais buvo taikomi skirtingi apribojimai, tačiau jų lokalizacijos reikalavimai nesikeitė. Sinagogos buvo statomos atokiau nuo katalikų bažnyčių, dažniausiai gyvenvietės centrinės dalies pakraštyje prie natūralių vandens šaltinių – ežero ar upės. Sklype sinagogos, kaip ir kenesos bei mečetės, statytos atokiau nuo gatvės, sklypo gilumoje. Šie sakraliniai pastatai dažniausiai tebėra lokalsios reikšmės kompozicinės dominantės.

2.7. Vidaus erdvės sandara

Visavertiškesniam sakralinių objektų architektūros vertinimui, jai turinčių įtakos aplinkybių ir jos savy-

bių pažinimui svarbu išsiaiškinti, kokio pobūdžio yra pastato vidaus erdvių sandara, kiek ir kaip jos yra išskaidytos ar yra monolitiško pavidalo. Didelę įtaką jai turi objektui teikiama reikšmė, fundatorių ir religinės bendruomenės sociokultūrinė padėtis ir materialinės galimybės. Erdvės sandarai turi įtakos naudotos statybinės medžiagos ir statybos būdai. Šio rodiklio aspektu surinkta medžiaga gali būti naudinga tiek Lietuvos architektūros istorijos tyrimų lauko plėtrai, tiek kulto pastatų proksemikos ir architektūros etnomorfologijos nagrinėjimams.

Nustatyta, kad tyrinėtame areale daugianarė erdvės struktūra, kurią sudaro pagrindinė ir šoninė nava ir (arba) koplyčios, yra būdinga katalikų bažnyčių pastatams. Mečečių ir kenesų vidaus erdvė dažniausiai yra monolitiška (vienanarė).

2.8. Simbolių kompleksai

Sakralinių objektų kūryboje nuo seniausių laikų viena iš esminių užduočių yra tradicinių tikėjimo simbolių įveiksimas visoje objekto sandaroje nuo visumos iki detalių. Simbolizavimo pobūdis, apimtis, atvirumas arba užkodavimas ir forma įvairuoja priklausomai nuo konfesinių reikalavimų, laikotarpio ir vietos kultūrinių ypatumų. Sakralinėje architektūroje bene viskas esti simbolizuota, ir todėl simboliai čia ne tik perteikia įvairias idėjas, bet tarsi iš anapus tikrovės pasakoja, moko, žymi, laimina, veikia žmogaus sąmonę ir jausmus [11]. Sakralios simbolinės reikšmės skleidžiasi tiek šventovių tipuose, sandaroje, formų pavidaluose, proporcijose ir elementų kiekių santykiuose, tiek naudotose medžiagose, spalvose, dailės kūriniuose ir vidaus įrangoje.

Šis rodiklis apibendrintai atskleidžia tradicinio simbolizmo raišką nagrinėtame Pietryčių Lietuvos regione. Dauguma nagrinėtų objektų pasižymi daugialypiais simbolių kompleksais (3 pav.). Atlikto tyrimo medžiaga gali praversti paveldo aspekto respektavimui, šio tipo meninės raiškos tyrimams, bendrojo kultūrinio informacinio lygmens turtinimui.

2.9. Autentiškumas

Vertinant architektūros kūrinių svarbu žinoti, kiek jis išliko nepakeistas, nerekonstruotas, ir apibrėžti jo autentiškumo laipsnį. Tyrinėjant sakralinius pastatus, šis veiksnys yra itin reikšmingas. Būtina nustatyti, ar objekto pokyčiai yra esminiai, kada jie yra atsiradę, koks jų mastas ir priežastys.

3 pav. Šumsko Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčia
Fig 3. Church of St Michael Archangel in Šumskas

Išsaugojęs savo pirminį pavidalą sakralinis statinys paprastai yra labiau vertinamas negu akivaizdžiai pakitęs. Nustačius, kurie nagrinėjamos teritorijos sakraliniai objektai išsaugojo savo pirminę būklę, o kurie yra daugiau ar mažiau pakitę, architektūros istorijos aspektu galima vertinti ne tik pastatą, bet ir visuomenės žinių ir galimybių kaitą, sociokultūrinių procesų dinamiką skirtingose vietovėse.

Tarptautiniu mastu pripažintuose paveldosaugos dokumentuose autentiškumas yra laikomas esmingiausių kiekvieno kultūros paveldo objekto vertės rodikliu [12]. Jis siejamas su pirmapradiškumu, tačiau ir iš dalies perstatytas objektas laikytinas autentišku, jei pokyčiai nesumenkino meninės jo vertės, tebėra išlikusios kitos vertingos savybės.

Autentiškumas pasireiškia keliais aspektais: aplinkos, formos, paskirties, tačiau esminis yra medžiaginis autentiškumas. Pavyzdžiui, pastaraisiais metais silikatinėmis plytomis buvo apmūrytas buvusio moterų vienuolyno pastatas Juodšiliuose, plastiko dailylentėmis apkalta Kenos bažnyčia [13]. Abu šie pastatai buvo būdingi tradicinės rąstų statybos pavyzdžiai ir nebuvo įrašyti į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Tačiau, atlikus tyrimą, nustatyta, kad dauguma sakralinių statinių nagrinėtoje teritorijoje yra išlaikę pagrindinius autentiškumo požymius. Taip pat galima daryti prielaidą, kad kultūros vertybės statuso suteikimas padeda išsaugoti tiek objekto formos ir aplinkos, tiek medžiagos ir paskirties autentiškumą.

3. Išvados

1. Atlikta sakralinių objektų, esančių Lietuvos paribio su Lenkija ir Baltarusija regione, analizė išplečia sakralinio architektūros paveldo sampratą, atskleidžia naujus vietos architektūros tradicijos formavimosi aspektus. Analizuoti architektūros objektai atskleidžia septynių konfesijų, laikytinų tradicinėmis, ilgalaikę istorinę kultūrinę sąveiką šiame regione.
2. Tradicinė sakralinių pastatų statybos medžiaga yra plytų mūras. Medžio konstrukcijų pastatai yra netaislingi, išlikę dažniausiai nuošalesnėse gyvenvietėse. Stiprėjančios sakralinės medžio architektūros nykimo tendencijos kelia pavojų šio architektūros paveldo išlikimui.
3. Sakralinių objektų teritorinė sklaida yra gana tolygi. Profesionaliosios stilinės sakralinės architektūros objektai dažniausiai statyti miestuose ir miesteliuose, o tradicinės (liaudies) statybos pastatai – kaimo gyvenvietėse. Iš išlikusių tradicinės architektūros objektų daugiausia yra Vilniaus, Šalčininkų ir Varėnos rajonuose.
4. Dauguma sakralinių objektų yra pavieniai statiniai. Beveik visi sakraliniai pastatai yra kraštovaizdžio arba vietos lygmens kompozicinės dominantės. Ryškiausios dominantės yra katalikų bažnyčios. Skirtingų konfesijų sakralinių statinių erdvinė kompozicinė sąveika yra būdinga dideliems nagrinėto regiono miestams.
5. Būdingos sakralinių pastatų architektūros savybės yra simbolių kompleksai ir vidinės sandaros monolitiškumas.
6. Dauguma sakralinių pastatų yra išlaikę pagrindinius architektūros autentiškumo požymius. Nekilnojamųjų kultūros vertybės statusas padeda išsaugoti autentiškumą ir kitas vertingas šių pastatų savybes.
7. Atliktas tyrimas laikytinas pirmuoju regiono sakralinės architektūros tyrimo etapu. Ateityje tikslinga atlikti regiono sakralinės architektūros analizę kiekvieno klasifikatoriaus atžvilgiu. Kadangi daugelis sakralinių objektų sparčiai nyksta, tikslinga nagrinėti ir Lietuvos paribio regionus su Baltarusija ir Latvija. Darbo rezultatai gali būti naudojami nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitoje, rengiant teritorijų planavimo ir kultūros paveldo objektų bei vietovių tvarkybos projektus, kultūrinio ir religinio turizmo plėtros programas.

Literatūra ir šaltiniai

1. MISIUS, K.; ŠINKŪNAS, R. *Lietuvos katalikų bažnyčios (žinydas)*. Vilnius: Pradai, 1993.
2. MIŠKINIS, A. *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės*, t. I ir II. Vilnius: Savastis, 1999, 2005.
3. *Kultūros paminklų enciklopedija. Rytų Lietuva*, t. II. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
4. JANKEVIČIENĖ, A. *Lietuvos medinė sakralinė architektūra*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.
5. KVIKLYS, B. *Mūsų Lietuva*, t. I, III, IV. Vilnius: Mintis, 1991.
6. BUČAS, J. *Lietuvos kaimo kraštovaizdžio raida ir istorinės vertybės*. Vilnius: Mokslas, 1988.
7. *Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija. UNESCO*, Paryžius, 1972.
8. *Europos kraštovaizdžio konvencija*. Florencija, Europos Taryba, 2000.
9. Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 153-5571.
10. ŠUBAS, M. *Talmudinio mokslo žvaigždė*. Vilnius: Vaga, 1997.
11. LAUKAITYTĖ, R. *Staciatikių bažnyčia Lietuvoje XX amžiuje*. Vilnius: LII leidykla, 2003.
12. *The Nara document on Authenticity. UNESCO Pasaulio paveldo komitetas, ICOMOS*. Nara, 1994.
13. JUREVIČIENĖ, J.; ŽVALIAUSKAITĖ, S. Sakralinių vietų Pietryčių Lietuvoje vertė ir apsauga. *Urbanistika ir architektūra*, t. XXIX, 1 priedas, 2005, p. 42–49.

RIMANTAS BUIVYDAS

Doctor of the Humanities (arch), Professor, dean of Faculty of Architecture, head of Dept of Fundamentals and Theory of Architecture, Vilnius Gediminas Technical University (VGTU), Trakų g. 1/26, LT-03227 Vilnius, Lithuania. E-mail: archpit@ar.vtu.lt

Publications: author of more than 80 research papers and 3 monographs. Projects: author or co-author of 35 projects of architectural design. Research interests: modern processes in architecture, archaic principles of architectural creation, architectural symbolism, interaction between architecture and arts.

JŪRATĖ JUREVIČIENĖ

Doctor of the Humanities (arch), Associate Professor, Dept of Fundamentals and Theory of Architecture, Vilnius Gediminas Technical University (VGTU), Trakų g. 1/26, LT-03227 Vilnius, Lithuania. E-mail: jurajure@hotmail.com

Publications: author of 14 research papers. Projects: author or co-author of 20 projects of cultural heritage preservation. Research interests: preservation of urban and architectural heritage, vernacular architectural traditions.

TOWARDS CLASSIFICATION OF SACRAL ARCHITECTURE

R. Buivydas, J. Jurevičienė

Abstract. The paper presents the method of scientific investigation of sacral architecture in the frontier region of Lithuania with Byelorussia and Poland. It also reveals the achieved results and highlights guidelines for future research. The investigation was supported by Lithuanian Science and Studies Foundation and completed in 2005.

The paper describes the established criteria of architectural evaluation and prepared digital database of the main sacral structures. The present work covers the analysed features: the interaction of confessional building traditions, the influence of professional architecture on local architecture, the peculiarities of territorial dispersion of sacral buildings.

Architectural and material composition, interaction of buildings with their environment and other sacral structures, symbolism and authenticity of 106 objects were investigated. The results of the investigation could be applied in recording of cultural properties and preparing of cultural heritage preservation projects.

Keywords: classification of sacral architecture, Southeast Lithuania, confessional interaction, cultural value.